

СУЧАСНЫЯ ПАТРАБАВАННІ ДА КІРАВАННЯ АРКЕСТРАМ НАРОДНЫХ ІНСТРУМЕНТАЎ

На развіццё народна-аркестравага мастацтва ўплываюць шматлікія сацыяльна-эканамічныя фактары, а таксама сістэма адукацыі, мастацкія патрабаванні грамадства, кампазітарская дзейнасць і інш. Але не менш важным для існавання аркестравага калектыву і развіцця народна-аркестравага выканаўства з'яўляецца высокапрафесійнае кіраванне аркестрам. У сучасны перыяд у Беларусі сфарміравана сістэма навучання дырыжорскаму мастацтву, якая складаецца з двух адукацыйных узроўняў: сярэднеспецыяльнага і вышэйшага. Беларуская дырыжорская школа займае моцныя пазіцыі ў аркестравай культуры Беларусі. Але практыка паказвае, што большасць выпускнікоў, маладых дырыжораў, адчуваюць цяжкасці, сутыкаючыся з працай у аркестравым калектыве. Якія ж патрабаванні прад'яўляюцца да дырыжора ў сучасны момант, чаму вучыць пачынаючых дырыжораў?

У канцэртным выступленні дзейнасць дырыжора з'яўляецца адной з самых шматаспектных і шматфункцыянальных. Яна ажыццяўляецца ва ўмовах часовай неабарачальнасці, што стварае стрэсавую сітуацыю з-за немагчымасці выпраўлення памылак. Але самым складаным з'яўляецца тое, што гэтая дзейнасць адбываецца ў сітуацыі супярэчлівасці паміж працэсамі кіравання і творчасці.

Перад дырыжорам “пастаянна ўзнікае практычная неабходнасць у ажыццяўленні не толькі чыста мастацкіх, але і шэрага арганізацыйных (пазамузычных) задач і функцый” [2, с. 8]. Гэта адносіца “да механізмаў зносін, камунікацый і псіхалагічнага ўздзеяння” [2, с. 8], а таксама да моўнай перадачы інфармацыі. У працы з аркестрам народных інструментаў узнікаюць пытанні фарміравання складу аркестра выканаўцамі і музычнымі інструментамі, работы з салістамі, над рэпертуарам і інш. Творчы працэс у поўнай меры можа рэалізоўвацца пасля рашэння ўсіх пытанняў.

Сучасныя патрабаванні ў адносінах да дырыжора разнастайныя. Асноўнымі з іх з'яўляюцца наступныя.

1. Валоданне тэхнікай музычна-камунікатыўных зносін з аркестравым калектывам, методыкай музычнага выхавання і навучання, разуменне эмацыянальна-псіхалагічных заканамернасцей уздзеяння на музычны калектыў. Менавіта гэта патрабаванне робіць працу дырыжора эфектыўнай і плённай, таму што ўплывае на дасягненне галоўнай мэты – аркестр робіцца падпарадкавальным, гатовым да выканання любой мастацкай задачы.

2. Валоданне бездакорнай, дакладнай, сучаснай мануальнай тэхнікай дырыжыравання, заснаванай на глыбокім разуменні фізіялогіі і псіхалогіі рухальных працэсаў. Пры дасканалай тэхніцы разуменне перадаваемай дырыжорам інфармацыі (тэмп, рытм, агогіка і інш.) мае вельмі вялікае значэнне. Менавіта праз тэхніку дырыжыравання можна дасягнуць якаснага ансамбля ў аркестравых групах і ў аркестры.

3. Уменні ствараць лагічную інтэрпрэтацыю выканання музычнага твора, знаходзіць магчымасці ўвасаблення галоўнай ідэі твора. Разуменне твора музыкантамі-выканаўцамі і слухачамі робіць выкананне яго паспяховым.

4. Умець дабівацца рашэння пастаўленай задачы на высокім мастацкім узроўні. Ад дырыжора патрабуюцца значныя арганізацыйныя здольнасці для таго, каб накіроўваць аркестр на актыўную канцэртную работу. Выступленне аркестра перад слухачамі творча аб'ядноўвае калектыў.

Праца ў класе па дырыжыраванні ў навучальнай установе перш за ўсё зводзіцца да вывучэння музычнай тканіны і яе адэкватнага ўвасаблення ў дырыжорскай тэхніцы. Паняцце дырыжорскай тэхнікі мае два значэнні. Дырыжорская тэхніка ў вузкім сэнсе разумеецца як спрытнасць, зручнасць, хуткасць. Дырыжорская тэхніка ў шырокім сэнсе – гэта кіраванне камунікатыўнымі працэсамі ў калектыве, уключаючы тэхніку ў вузкім значэнні, і выкарыстанне законаў існавання калектыву і грамадства.

Калі мануальная тэхніка дырыжыравання ў той ці іншай меры асвойваецца ў класе па дырыжыраванні, то ўдасканальванне яе можа быць толькі ў практычнай дзейнасці. Музычна-камунікатыўным зносінам з аркестравым калектывам у

класе навучыць вельмі цяжка. Гэтыя навыкі можна атрымаць, калі пастаянна мець зносіны з аркестрам і рабіць аналіз якасці рэпетыцый. Пры гэтым неабходна ўлічваць, што цярпенне калектыву не бясконцае, што аркестр – не трэнажорная зала, а жывы арганізм. “Дрэжны той дырыжор, які вучыцца разам з масай на шматлікіх рэпетыцыях” [1, с. 25].

Асаблівае значэнне мае высокапрафесійнае кіраванне аркестрам у навучальнай установе. Аркестравы клас выходзіць музыканта, фарміруе ў яго ўсведамлены ўзор, прыклад і ідэал гучання аркестра, якія ён у сваёй будучай працы павінен прымнажаць і ўдасканальваць. Менавіта абіраючыся на вынік працы аркестравага калектыву ў навучальнай установе, малады дырыжор мае магчымасць дапоўніць свае тэарэтычныя веды практычнымі навыкамі.

Маладому дырыжору пасля заканчэння навучальнай установы неабходна настойліва вучыцца на практыцы, выкарыстоўваючы вопыт працы з аркестравым калектывам у навучальнай установе і вопыт прафесійных аркестраў Рэспублікі Беларусь.

---

1. *Голованов Н.С.* Литературное наследие. Переписка. Воспоминания современников / Сост. Е.Грошева и В.Руденко. – М.: Сов. композитор, 1982. – С. 296.

2. *Ержемский Г.Л.* Психология дирижирования: некоторые вопросы исполнительства и творческого взаимодействия дирижера с музыкальным коллективом. – М.: Музыка, 1988. – С. 80.

3. *Яконюк Н.П.* Народно-оркестровая культура Беларуси: традиции и новаторство // Роль оркестров народных инструментов в межэтническом общении: Сб. ст. / Под ред. М.Имханицкого. – М.: РАМ им. Гнесиных, 1999. – Вып. 153. – С. 49–75.